

29 JUL 2002

**LEARNING NETWORKS OF RESOURCE AND
ENVIRONMENTAL MANAGEMENT FOR
SELF-RELIANCE**

SHUTIMA SAENGERN

อภินันท์นาการ

จาก

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENTS FOR
THE DEGREE OF DOCTOR OF EDUCATION
(ENVIRONMENTAL EDUCATION)
FACULTY OF GRADUATE STUDIES
MAHIDOL UNIVERSITY**

2002

ISBN 974-04-1837-6

COPYRIGHT OF MAHIDOL UNIVERSITY

TH
Sob2.L
2002
c.2

Copyright by Mahidol University

4037271 SHED/D: MAJOR : ENVIRONMENTAL EDUCATION ; Ed.D.
(ENVIRONMENTAL EDUCATION)

KEY WORDS : LEARNING NETWORKS / MANAGEMENT /
RESOURCE AND ENVIRONMENT / SELF-RELIANCE

SHUTIMA SAENGERN : LEARNING NETWORKS OF RESOURCE
AND ENVIRONMENTAL MANAGEMENT FOR SELF-RELIANCE. THESIS
ADVISORS : SIRICHAJ CHINATANGKUL, Ph.D. KOWIT KRACHANG,
D. Tech. Sc. WIMOLLUCK CHUCHART, Ph.D 182 p. ISBN 974-04-1837-6

The purpose of this research is to study learning networks of natural resource and environmental management for self-reliance: a case study of Mairiang Community Development and Study Center, Mairiang sub-district, Chawang district, Nakhon Si Thammarat province. Two methods of this research were used: documentary study and qualitative study through numerous techniques of qualitative research. The data were collected from the following informants: officials of government organizations, non-government organizations, business organizations, academic organizations, community organizations and the people of Mairiang sub-district.

The results of this study indicated that Mairiang Community Development and Study Center started to from gathering of villagers who needed to be self-reliant and who needed to protect themselves from being taken advantage of by mediators. They used kinship and residence in the same community as tools to organize Mairiang Agriculturists' Group which was changed to Mairiang Gardeners' Group and which is now Mairiang Community Development and Study Center. This community focused on people's participation in the "Council of Mairiang Community Leaders", by which the procedure of all activities was based on resource and environment of Mairiang community. Having analysed both external and internal factors that affect the occurrence of Mairiang Community Development and Study Center, it has been found that the following internal factors were determined: social relationships, learning to face problems together, local culture background, and leaders. For external factors, the following were examined: single economic system that focuses on export and a monopoly of mediators and support from outside organizations. Besides this there are four steps in the learning process of resource and environmental management for self-reliance: problem realization, problem analysis, determination of proper alternatives and procedures. For five-party organizations that took part in managing resources and the environment for self-reliance, it has been found that these organizations participated in various ways, such as cooperation, assistance, coordination, budget support, and so on.

Some suggestions were made: for policy research, clear policy on Para rubber management should be determined in order to bring it into practical integration in the long run. Participation of Mairiang Community Development and Study Center with state agencies and other sectors in working process should be supported. For practical recommendations, government organizations should proceed in all activities sincerely and seriously by emphasizing personnel preparation (government officers). Knowledge and understanding of aims and working processes of Mairiang Community Development and Study Center should be provided to villagers in Mairiang community. Coordination and understanding of roles and duties of Mairiang Community Development and Study Center and of local administrative organizations should also be put in place so that they can co-operate and work together. Besides this, villagers should be supported knowledge of technology, production management and marketing in order to get ready to accept the concept of community business in the second phase of the community master plan.

4037271 SHED/D : สาขาวิชา : สิ่งแวดล้อมศึกษา : ศษ.ด. (สิ่งแวดล้อมศึกษา)

ชุดิมา แสงเงิน : เครือข่ายการเรียนรู้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพึ่งตนเอง (LEARNING NETWORKS OF RESOURCE AND ENVIRONMENTAL MANAGEMENT FOR SELF-RELIANCE) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : ศิริชัย ชินะตั้งกูร. Ph.D., โกวิท กระจ่าง. D.Tech.Sc., วิมลลักษณ์ ชูชาติ. Ph.D. 182 หน้า. ISBN 974-04-1837-6

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเครือข่ายการเรียนรู้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพึ่งตนเอง ทำการศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรชุมชนศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม่เรียง ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในตำบลไม่เรียง อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช วิธีการที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ลักษณะ คือ การศึกษาจากเอกสารและการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพหลายๆ เทคนิคร่วมกัน ทำการศึกษาจาก คณะกรรมการและสมาชิกของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม่เรียง เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่หรือผู้ปฏิบัติงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน องค์กรธุรกิจ องค์กรวิชาการ องค์กรชุมชน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลไม่เรียง

ผลการวิจัยพบว่าศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม่เรียง เป็นองค์กรชุมชนซึ่งมีจุดเริ่มต้นมาจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านที่ต้องการพึ่งพาตนเองและปกป้องตนเองจากการเอารัดเอาเปรียบของพ่อค้าคนกลาง โดยอาศัยความเป็นเครือญาติและความเป็นคนในชุมชนเดียวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรทำนาไม่เรียง ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนเป็นกลุ่มเกษตรกรทำสวนไม่เรียงและพัฒนาเป็นศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม่เรียงในปัจจุบัน โดยเน้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะที่เรียกว่า สภาผู้นำชุมชนไม่เรียง และมีการดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ บนพื้นฐานของทรัพยากรและสภาพแวดล้อมของชุมชนไม่เรียง และเมื่อทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม่เรียง ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก พบว่าปัจจัยภายใน ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางสังคม บทเรียนการเผชิญปัญหาาร่วมกัน ประวัติวัฒนธรรมท้องถิ่น และความสามารถของผู้นำ ในส่วนของปัจจัยภายนอก ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวที่เน้นการส่งออก ภาวะการผูกขาดของพ่อค้าคนกลางและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก นอกจากนี้เมื่อศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพึ่งตนเองพบว่ามี 4 ขั้นตอน คือ ความตระหนักในปัญหา การคิดวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดทางเลือกที่เหมาะสม และการดำเนินงาน ในส่วนขององค์กรเบญจภาคีที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพึ่งตนเอง พบว่า องค์กรเหล่านี้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในหลายๆ ด้าน ทั้งด้านความร่วมมือ ความช่วยเหลือ การติดต่อประสานงาน การให้งบประมาณสนับสนุน และอื่น ๆ

สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัยเชิงนโยบาย คือ ควรมีการกำหนดนโยบายการจัดการทรัพยากรอย่างพาราอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่การบูรณาการทางปฏิบัติในระยะยาว และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม่เรียงในกระบวนการทำงานร่วมกับภาครัฐและภาคอื่นๆ ในส่วนข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติคือ หน่วยงานภาครัฐควรมีความจริงใจและจริงจังในการดำเนินงานโดยเน้นการเตรียมคน (ข้าราชการ) เป็นหลัก จัดให้มีการให้ความรู้และความเข้าใจในเป้าหมายและกระบวนการทำงานของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม่เรียงแก่ชาวบ้านในชุมชนไม่เรียง และจัดให้มีการประสานความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม่เรียงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อปรับเปลี่ยนบทบาทการทำงานให้มาประสานร่วมมือกัน รวมทั้งสนับสนุนชาวบ้านให้มีการเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยีการผลิต และการตลาด เพื่อรองรับแนวคิดการทำธุรกิจชุมชนในแผนแม่บทชุมชนระยะที่ 2